

LV

LV

LV

EIROPAS KOMISIJA

Briselē, 5.11.2010
COM(2010) 630 galīgā redakcija

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

2010. gada progresu ziņojums par ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plānu (2009.–2012.g.)

SEC(2010) 1321

KOMISIJAS ZIŅOJUMS

2010. gada progresa ziņojums par ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plānu (2009.–2012. g.)

1. IEVADS

Jaunākās aplēses par ES kopumā norāda, ka 25 līdz 35 miljoni pieaugušo (vecumā no 15 līdz 64 gadiem) pēdējā gada laikā ir lietojuši kādu no nelegālajām narkotikām¹. Aptuveni 1,2–1,5 miljoni pieaugušo ir problēmas saistībā ar opiātu lietošanu. Katru gadu **ES no narkotiku pārdozēšanas mirst 6500 līdz 7000 cilvēku**. Jaunākie dati liecina, ka ar narkotikām saistītu nāves gadījumu skaits, kas vairākus gadus bija stabils, tagad pieaug, galvenokārt tāpēc, ka pieaug nāves gadījumu skaits no kokaīna pārdozēšanas.

Kaut arī aizvien vairāk faktu liecina, ka pēdējo gadu laikā ir mazinājusies kanabisa (populārākā narkotika Eiropā) lietošana, kokaīna un heroīna lietošana, kas ir Eiropas narkomānijas problēmu pamatā, nav mazinājusies.

Pēdējo desmit gadu laikā **narkotiku lietošanas paradumi ir mainījušies lielākajā daļā ES dalībvalstu**. Agrāk relatīvi ierobežotas, marginālas narkotiku lietotāju grupas galvenokārt lietoja opiātus un kokaīnu, savukārt šobrīd aizvien vairāk sociāli integrētu personu lieto nelikumīgās narkotikas izklaides nolūkā un apvieno vairākas vielas, šīs personas ne vienmēr kļūst atkarīgas.

Vairāku narkotiku vienlaicīga lietošana ir kļuvusi par parastu parādību, un šķirtne starp likumīgu un nelikumīgu psihotropo vielu lietošanu pamazām ir aizvien nenoteiktāka. Papildus tradicionālajiem veidiem, kā tiek apvienotas likumīgas un nelikumīgas psihotropās vielas (piemēram, alkohols un kokaīns), narkotiku lietotājiem ir piekļuve plašam jaunu vielu klāstam ("legālas apreibinošās vielas"), ko tie var iegādāties internetā, īpašos veikalos ("head shops") vai no izplatītājiem uz ielas.

Nelikumīgās narkotikas ir sarežģīta sociāla problēma, kurai ir vajadzīga ilgtermiņa, integrēta un multidisciplināra pieeja. Komisijas pasūtītais ziņojums par attīstību pasaules nelikumīgo narkotiku tirgos laikā no 1998. gada līdz 2007. gadam² neliecina par jebkādiem uzlabojumiem šajā laika posmā. Dažās valstīs problēma ir mazinājusies, taču citās tā ir pasliktinājusies, dažos gadījumos pat visai ievērojami. Narkotiku problēma galvenokārt ir mazinājusies pārtikušajās valstīs, tostarp ES dalībvalstīs, taču pasliktinājusies vairākās lielās jaunattīstības un pārejas ekonomikas valstīs. Pētījumā secināts, ka pasākumi pret ražošanu var ietekmēt ražošanas vietas, taču nav pierādījumu, ka tie varētu mazināt kopējo ražošanas apjomu pasaulē. Un kaut arī tiesībsardzības pasākumi var mainīt tirdzniecības ceļus, nav vērojama narkotiku daudzuma būtiska un pastāvīga samazināšanās tirgū.

¹ Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (EMCDDA), 2009. gada ziņojums par narkomānijas problēmu Eiropā. Summētās aplēses ietver 22,5 miljonus *cannabis* preparātu lietotāju un 4 miljonus kokaīna lietotāju.

² JLS/2007/C4/005 — *Detailed analysis of the operation of the world market in illicit drugs and of policy measures to curtail it.*

ES Narkomānijas apkarošanas stratēģija 2005.–2012. gadam³ un divi narkomānijas apkarošanas rīcības plāni tās īstenošanai ir konsolidējuši saskaņotu ES pieeju problēmai. Par narkomānijas apkarošanas politiku lielā mērā ir **atbildīgas dalībvalstis**. Komisija dod ievērojamu ieguldījumu ES narkomānijas apkarošanas politikas veidošanā, nodrošinot vispārēju saskaņotību, palīdzot koordinēt ES nostājas starptautiskajos forumos, uzņemoties galveno lomu jaunu narkotiku kontroles mehānismā un nodrošinot finansējumu un ekspertu zināšanas. Komisija ir atbildīga par ES narkomānijas apkarošanas rīcības plānu formulēšanu, kontroli un novērtējumu. Ar Stokholmas programmu⁴ tai pirmo reizi tika uzticēts uzdevums sagatavot jauno ES Narkomānijas apkarošanas stratēģiju laika posmam pēc 2012. gada.

Šajā ziņojumā ir apkopoti galvenie konstatējumi ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāna (2009.–2012. g.)⁵ 2010. gada progresā ziņojumā, kas ir sīki izklāstīts pielikumā.

2. METODE

ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plānā (2009.–2012. g.) katrai atsevišķai darbībai ir noteikti galvenie atbildīgie un termiņi. Šā pārskata, kas satur ziņas par 2009. gadu un 2010. gada pirmo pusī⁶, sagatavošanā vērtīgu ieguldījumu deva Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (*EMCDDA*) un Eiropols. Par dažiem atsevišķiem pasākumiem Komisija veica rakstisku apsekojumu dalībvalstīs. Par darbībām, kas 2010. gadā vēl nebija jāveic, informācija nav iekļauta. Izpildi vērtē, izmantojot rīcības plānā minētos rādītājus⁷.

3. BŪTISKĀKIE ASPEKTI

Sasniegumi

- (1) ES ir mazinājusies injicējamo narkotiku lietošana, kas ir viens no galvenajiem cēloņiem ar asinīm pārnestu infekciju izplatībai. **Samazinās jaunu HIV gadījumu skaits starp narkotiku lietotājiem**, iespējams, ka tas ir panākts ar dalībvalstu būtisko ieguldījumu kaitējuma mazināšanas pasākumos pēdējo desmit gadu laikā, kā tas ir noteikts narkomānijas apkarošanas rīcības plānos.
- (2) Lai vērstos pret narkotiku tirdzniecības ceļiem, tiesībaizsardzības iestādes ir paplašinājušas sadarbību ārpus ES robežām. Dalībvalstis ir izveidojušas divas "**sadarbības platformas**" izlūkdatu apmaiņai un resursu veidošanas koordinēšanai Rietumāfrikā, kas ir kokaīna tirdzniecības ceļu stratēģisks mezgls. Viena platforma ir Ganā (to organizē Apvienotā Karaliste), otra Senegālā (organizē Francija). Tieslietu un iekšlietu padome 2010. gada jūnijā pieņēma *Eiropas Pakta cīņai pret narkotisko vielu nelikumīgu starptautisku tirdzniecību – izjaukt kokaīna un heroīna izplatīšanas ceļus*, lai uzlabotu koordināciju starp dažādām programmām, kas vērstas pret narkotiku tirdzniecību. Tā ir nozīmīga iespēja savienot visas struktūras, kas nodarbojas ar cīņu pret narkotiku tirdzniecību galvenajos kontrabandas ceļos.

³ 15074/04 CORDROGUE 77, 22.11.2004.

⁴ Komisijas paziņojums "Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa pilsoņu interesēs", COM(2009) 262, 3.9.2009.

⁵ OV C 326, 20.12.2008.

⁶ Statistikas dati attiecas tikai uz pilniem kalendāra gadiem.

⁷ Rādītājs ir līdzeklis, ar kura palīdzību var mērīt kādas darbības vai mērķa progresu vai panākumus.

- (3) Komisija 2008. gadā iesniedza **stratēģiju⁸ ES sadarbības nostiprināšanai ar narkotikām saistītās pētniecības jomā**. Tas palīdzēs likt pamatus uz zinātniskiem pierādījumiem balstītai narkotiku apkarošanas politikai un izstrādāt nepieciešamos politikas risinājumus, lai mazinātu narkotiku lietošanas negatīvo ietekmi uz veselību un sociālajām problēmām sabiedrībā. ES Narkomānijas apkarošanas stratēģijā un rīcības plānā ir teikts, ka narkotiku apkarošanas politikas pamatā jābūt objektīviem faktiem un zinātniskiem pierādījumiem.

Risināmās problēmas

- (4) **Narkotiku izraisīto nāves gadījumu skaits** ES vairākus gadus bija stabils (6500 līdz 7000 gadā), taču šķiet, ka tagad tas pieaug, iespējams, ka 2008. gadā pieaugums sasniedza pat 5 %.
- (5) Par narkomānijas apkarošanas politikas nopietnu problēmu ir kļuvusi arvien jaunu psihotropo vielu ("**legal highs**" – **likumīgas apreibinošās vielas**) parādīšanās. Dalībvalstis pieliek lielas pūles, lai ierobežotu jaunu narkotiku izplatīšanos, kas rada veselības un sociālos riskus, par kuru īpatnībām gandrīz nekas nav zināms. Tādiem tirdzniecības kanāliem kā internets nav robežu, vielas, kuru kontrole ir tikko uzsākta, strauji tiek aizstātas ar citām vielām, padarot dalībvalstu uzdevumu vēl sarežģītāku.
- (6) Narkotiku jūras ceļu izpēti un operatīvais centrs (*MAOC-N*)⁹, ko 2007. gadā izveidoja, lai vērstos pret narkotiku pārvadāšanu pāri Atlantijas okeānam, tā pirmajos divos darbības gados koordinēja operācijas, kuru gaitā tika konfiscētas 43 tonnas kokaīna un 21 tonna hašiša. Taču **narkotiku tirdzniecības tīkli** ātri mainīja kontrabandas ceļus un metodes, lai apietu ES dalībvalstu izveidotos šķēršļus tirdzniecībai. Jaunākie dati liecina, ka pēc *MAOC-N* un *CeCLAD-M*¹⁰ (izveidots 2008. gadā, lai vērstos pret narkotiku tirdzniecības ceļiem Vidusjūrā) koordinētajām operācijām veiktās konfiskācijas ir ievērojami mazinājušās.
- (7) Lai vērstos pret narkotikām kā globālu problēmu, ANO līmenī 2009. gadā tika noslēgtas sarunas par jaunu Politisko deklarāciju un rīcības plānu. ES atbalsta narkotiku problēmas politikas, kas ir līdzsvarotas, balstītas uz pierādījumiem un ievēro cilvēktiesības un cilvēka cieņu, taču ES sarunu pozīcijas vājina **atšķirības starp tās dalībvalstīm**.
- (8) Pēdējo divu gadu laikā **ārējā politika attiecībā uz narkotikām** dažkārt ir pārāk daudz vērsta uz drošību. ES dalībvalstu divpusējos nolīgumos ar trešām valstīm galvenokārt bija skatīta sadarbība, lai mazinātu narkotiku piedāvājumu.
- (9) **Ekonomikas lejupslīde** ir noplicinājusi līdzekļus, kas narkotiku apkarošanas politikai iedalīti valsts līmenī. Komisija ir norūpējusies par līdzfinansējuma samazināšanu valstu koordinācijas centriem (VKC) dalībvalstīs. 2009. gadā gandrīz viena piektā daļa

⁸ SEC(2009) 1631 galīgā red., 2009. gada 23. novembris.

⁹ *MAOC-N* izveidoja Francija, Apvienotā Karaliste, Spānija, Portugāle, Īrija, Itālija un Nīderlande. Vācija, ASV, Kanāda, Kaboverde, Maroka un Grieķija, tāpat kā Eiropas Komisija un Eiropols, ir novērotāji. *MAOC-N* saņem arī Komisijas finansējumu, tā darbības pamatā ir starptautisks līgums, kas stājās spēkā 2009. gadā.

¹⁰ *CeCLAD-M* (*Centre de Coordination pour la Lutte Anti-drogue en Méditerranée*) jeb Koordinācijas centrs cīņai pret narkotikām Vidusjūrā) izveidoja Francija, Spānija, Portugāle, Itālija, Malta, Alžīrija, Tunisija, Maroka, Mauritānija un Lībija.

no VKC nevarēja saņemt atbilstošu valsts dotāciju un tādējādi nespēja pilnībā izmantot dotāciju no VKC *REITOX* tīkla, ko koordinē Eiropas Narkotiku un narkomānijas uzraudzības centrs (*EMCDDA*). Tam varētu būt negatīva ietekme uz narkotiku uzraudzības kvalitāti un stabilitāti ES.

4. REZULTĀTU KOPSAVILKUMS

Šajā ziņojumā un pielikumā sniegtā informācija galvenokārt atspoguļo īstenotos pasākumus. Šobrīd vēl nav iespējams analizēt faktiskos rezultātus (vai pasākums ir efektīvs mērķa sasniegšanai?) un veikt ietekmes analīzi (vai pasākuma rezultātā ir uzlabojusies narkotiku apkarošana?). ES Narkomānijas apkarošanas stratēģijas 2005.–2012. gadam un ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāna 2009.–2012. gadam galīgā izvērtēšana tiks uzsākta nākamajā gadā un iekļaus rezultātu un ietekmes analīzi. Īstenotie pasākumi atspoguļo ES Narkomānijas apkarošanas plāna piecus galvenos mērķus: koordinācijas un sadarbības uzlabošana, narkotiku pieprasījuma un piedāvājuma mazināšana, starptautiskā sadarbība un problēmas izpratnes uzlabošana.

4.1. Uzlabota koordinēšana un sadarbība.

Ņemot vērā narkotiku problēmas starpnozaru raksturu, efektīvai reakcijai ir izšķiroši svarīga dažādu politikas jomu savstarpējā koordinācija ES līmenī. Horizontālā darba grupa narkomānijas jautājumos (*HDG*) ir darba grupa Padomē un galvenā struktūra, kas koordinē narkotiku apkarošanas politiku ES līmenī. ES prezidentūras *HDG* darba kārtībā ir iekļāvušas jautājumus, ievērojot ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plānu. Taču politikas veidošanā narkotiku apkarošanas jomā ir iesaistītas arī citas Padomes darba grupas (galvenokārt saistītas ar tiesībsardzības jomu), un tas dažkārt ir radījis neskaidrības par *HDG* lomu.

Ir svarīgi saglabāt **saskaņotu un horizontālu pieeju**, lai, ES narkomānijas apkarošanas politika pārāk nepievērstos tiesībsardzības pasākumiem, atstājot novārtā pasākumus pieprasījuma samazināšanai.

Gandrīz visas ES dalībvalstis ir informējušas par **pilsoniskās sabiedrības** organizāciju ciešāku **iesaistīšanos** narkomānijas apkarošanas politikas formulēšanā, īstenošanā un dažkārt arī novērtēšanā valsts līmenī. Īstenojot Eiropas rīcības plānu narkotiku apkarošanai, Komisija ir iesaistījusi gandrīz 700 pilsoniskās sabiedrības dalībniekus kampaņās, kuru mērķis ir paaugstināt informētību par narkotikām valsts un vietējā līmenī, un ir turpinājusi apspriedes ar Eiropas Pilsoniskās sabiedrības forumu narkomānijas jautājumos.

4.2. Narkotiku pieprasījuma samazināšana

Dalībvalstīm jāturpina uzlabot narkomānijas profilakses programmas, lai tās kļūtu efektīvākas un vairāk balstītas uz pierādījumiem. ES valstis vēl aizvien turpina vispārējas profilakses programmas, kaut arī tās ir izrādījušās neefektīvas, savukārt selektīvas profilakses programmas, kas vērstas uz riska grupām, vairumā dalībvalstu netiek pietiekami izmantotas. Lielākā daļa dalībvalstu īsteno nelielu skaitu šādu profilakses programmu, kas domātas, piemēram, izklaides un naktsdzīves vietām. Kopumā šo programmu efektivitāte ir vērtēta biežāk nekā citi profilaktiskie pasākumi.

Kaitējuma mazināšanas politikas un intervences ES dalībvalstīs ir kļuvušas aktīvākas, taču starp valstīm pastāv ievērojamas atšķirības attiecībā uz konkrētu pasākumu īstenošanas līmeni, šīs atšķirības atspoguļo narkotiku situāciju valstīs, kā arī politiskās prioritātes.

Ir lēsts, ka 2007. gadā terapiju saistībā ar narkotikām ir saņēmis 1 miljons eiropiešu, no kuriem vairākums ir opioīdu lietotāji, no tiem savukārt gandrīz 670 000 ir saņēmuši aizstājējterapiju. Opioīdu aizstājējterapiju (izmantojot metadonu vai buprenorfīnu) apvienojumā ar psihosociālo palīdzību uzskata par efektīvāko terapiju opioīdu lietotājiem. Kokaīna un amfetamīnu atkarībām aizstājējterapija šobrīd nav pieejama.

Lielākajā daļā dalībvalstu ir izstrādātas narkomānijas terapijas vadlīnijas, kas balstītas uz pierādījumiem vai apkopo labāko praksi, taču tikai dažās valstīs šo vadlīniju ievērošana ir priekšnosacījums publiskā finansējuma saņemšanai terapijas pakalpojumiem.

Vismaz dažos cietumos katrā dalībvalstī tiek sniegta **veselības aprūpe saistībā ar narkomāniju**, taču to izmanto tikai neliels skaits ieslodzīto. Salīdzinājumā ar visiem iedzīvotājiem kopumā ieslodzīto vidū regulāras narkotiku lietošanas izplatība ir augstāka, dažās valstīs par 3 % un dažās valstīs pat par 77 %. Narkotiku lietošanas formas, kas nodara lielāko kaitējumu, tostarp injekcijas, ir plašāk izplatītas ieslodzīto vidū.

HIV infekcijas gadījumu skaits narkotiku lietotāju vidē ES kopumā samazinās. Taču pēc tam, kad šīs desmitgades sākumā ar narkotikām saistīto nāves gadījumu skaits bija samazinājies, rādītājam stabilizējoties no 6500 līdz 7000 gadījumiem gadā, sākotnējie dati par 2008. gadu liecina, ka tas varētu pieaugt un aizvien vairāk nāves gadījumu izraisa kokaīna pārdozēšana.

Par dalībvalstu sociālās reintegrācijas programmām narkotiku lietotājiem un šo programmu raksturu informācijas ir ļoti maz.

4.3. Narkotiku piedāvājuma samazināšana

Eiropola ikgadējais organizētās noziedzības draudu novērtējums aizvien vairāk tiek izmantots, lai noteiktu prioritātes cīņā pret narkotiku tirdzniecību.

Pēdējo gadu laikā ir uzlabojusies Eiropola un dalībvalstu sadarbība trīs *COSPOL* projektos – saistībā ar kokaīnu (*COLA*), heroīnu (*MUSTARD*) un sintētiskajām narkotikām (*SYNERGY*). Komisijas līdzfinansētā Eiropas narkotiku profilēšanas sistēma sāka darboties 2010. gadā. Šis projekts, kurā sadarbojas tiesu medicīnas laboratorijas visā ES, lai izstrādātu kriminālistikas analīzes narkotikām, varētu palielināt spēju identificēt un noārdīt narkotiku tirdzniecības tīklus, ja tiks panākta tiesībsardzības iestāžu cieša iesaistīšanās.

2009. gada Komisijas ziņojumā¹¹ par to, kā tiek īstenots Padomes 2004. gada 25. oktobra Pamatlēmums 2004/757/TI, ar ko paredz minimuma noteikumus par noziedzīgu darbību pazīmēm un sodiem narkotisko vielu nelikumīgas tirdzniecības jomā¹², minēts, ka pēdējo piecu gadu laikā ir pieaudzis skaits narkotiku tirdzniecības lietām, kas iesniegtas *Eurojust*, un tas varētu liecināt par tiesiskās sadarbības uzlabošanos šajā jomā. Taču dažas valstis pat nav transponējušas pamatlēmumu, un ziņojumā ir secināts, ka atšķirības dalībvalstu tiesiskajās sistēmās turpina pastāvēt. Līdzīga situācija ir konstatēta, izvērtējot Padomes pamatlēmumus par iesaldēšanas un konfiskācijas rīkojumiem.

¹¹ SEC(2009) 1661.

¹² OV L 335, 11.11.2004., 8.-11. lpp.

Kopumā tiesībsardzības iestādēm būtu savlaicīgāk jāsniedz informācija par operācijām (piemēram, saistībā ar līdzekļu atguvi), un vairākās **Eiropola narkotiku analīzes datnēs** dalībvalstu ieguldījums vēl aizvien ir neapmierinošs.

Pēdējo trīs gadu laikā ES dalībvalstis ir izveidojušas jūras lietu sadarbības centrus, lai apmainītos ar izlūkdatiem un koordinētu kopīgās operācijas pret narkotiku tirdzniecības ceļiem, kas šķērso Atlantijas okeānu (*MAOC-N*) un Vidusjūru (*CeCLAD-M*), kā arī "sadarbības platformas" pasākumiem Rietumāfrikā. Taču pēc sākotnējiem panākumiem narkotiku konfiskācijas pēc šo centru koordinētajām operācijām pēdējo mēnešu laikā ir ievērojami samazinājušās. Galvenais cēlonis, šķiet, ir tirdzniecības tīklu spēja strauji mainīties, ātri pārveidojot ceļus un metodes.

Novērtējums par ES **tiesību aktiem attiecībā uz narkotisko vielu prekursoriem** tika pabeigts 2009. gadā. Padome pēc tam ieteica ierosināt grozījumus tiesību aktos, rūpīgi izvērtējot to potenciālo ietekmi uz dalībvalstu iestādēm un uzņēmējiem¹³. Starptautiskā līmenī galvenie sasniegumi ir ES un Ķīnas nolīgums par narkotisko vielu prekursoru kontroli, kas ir parakstīts un tiek īstenots, un sarunu uzsākšana ar Krieviju par līdzīgu vienošanos.

4.4. Starptautiskās sadarbības uzlabošana

Pārskata periodā 15 ES dalībvalstis ir noslēgušas **divpusējus nolīgumus ar trešām valstīm**, kuros cita starpā skatīta arī sadarbība narkotiku apkarošanas jomā, galvenokārt saistībā ar piedāvājuma samazināšanu. Šādi nolīgumi ir noslēgti ar Austrumeiropas un Vidusāzijas valstīm (Krieviju, Ukrainu, Kazahstānu, Gruziju, Baltkrieviju un Armēniju), kā arī ar Rietumbalkānu, Tuvo Austrumu, Latīņamerikas un Āzijas valstīm.

ES līmenī projektos, ko atbalsta **ES ārējās palīdzības programmas**, papildus alternatīvas attīstības pasākumiem ir iekļauti pasākumi saistībā ar narkotiku piedāvājuma un pieprasījuma samazināšanu. Pamatojoties uz programmām, kas pieņemtas saskaņā ar Stabilitātes instrumenta ilgtermiņa daļu, pārskata periodā tika palielināts finansējums piedāvājuma samazināšanas projektiem, jo īpaši resursu veidošanai, lai apkarotu nelegālo tirdzniecību.

Komisijas pastāvīga prioritāte ir atbalsts vispusīgām alternatīvas attīstības programmām, kuru mērķis ir piedāvāt lauksaimniekiem, jo īpaši Andu reģiona valstīs, ekonomiski dzīvotspējīgu un likumīgu alternatīvu narkotiku izejvielu audzēšanai. Komisija strādā, lai saskaņotu ES pieeju ar plašāku attīstības programmu. Tomēr šķiet, ka daudzām dalībvalstīm alternatīvā attīstība nav īpaša prioritāte, jo tikai dažas no tām ir ziņojušas, ka alternatīvā attīstība ir strukturāla daļa to starptautiskajā attīstības politikā. Pārskata periodā ES izstrādāja jaunu programmu sadarbībai ar Latīņamerikas valstīm narkotiku apkarošanas jautājumos, galvenokārt pievēršoties ES, Latīņamerikas un Karību jūras reģiona narkotiku apkarošanas mehānisma konsolidācijai, narkomānijas novērošanas nacionālo centru nostiprināšanai Latīņamerikas valstīs un resursu veidošanai saistībā pieprasījuma un piedāvājuma samazināšanu.

ES attīsta **sadarbību ar Rietumāfrikas valstīm**, jo īpaši atbalstot Rietumāfrikas valstu ekonomikas kopienas (*ECOWAS*) Prajas Rīcības plānu narkotiku apkarošanai. Attiecīgo valstu aktīva ieinteresētība cīņā pret narkotiku tirdzniecību un sadarbība ar reģionālām organizācijām, jo īpaši *ECOWAS*, ir izšķiroša, lai risinātu tādu problēmu kā "aprēķina sadarbība", kas izveidojas starp dažādiem noziedzīgiem grupējumiem. Ārkārtīgi svarīgs ir

¹³ Konkurētspējas padomes 3016. sanāksme Briselē 2010. gada 25. maijā.

Komisijas un Padomes darbs, lai nodrošinātu saskaņotību starp iekšējiem un ārējiem pasākumiem narkotiku tirdzniecības apkarošanā.

Attiecībā uz ES dalībvalstu nostāju koordinēšanu **Apvienoto Nāciju Narkotisko vielu komisijā** (NVK) aina pēdējo divu gadu laikā ir neviennozīmīga. 2009. gada sarunās par jauno ANO Politisko deklarāciju un rīcības plānu narkotiku apkarošanai, ES vienotā pozīcija sabruka pēdējā posmā, jo divas ES dalībvalstis atsauca savu piekrišanu jēdziena "kaitējuma mazināšana" iekļaušanai deklarācijā.

Kaut arī ir sperti soļi, lai nostiprinātu ES sinhronizāciju ANO iestādēs, ir jāturpina uzlabot koordināciju starp delegācijām ANO forumos Vīnē un Horizontālo darba grupu narkomānijas jautājumos Briselē.

Visbeidzot, sadarbība narkotiku apkarošanas jomā ar **Eiropas kaimiņvalstīm un kandidātvalstīm** galvenokārt bijusi vērsta uz cīņu ar narkotiku tirdzniecību, iestāžu veidošanu, narkotiku novērošanu un pieprasījuma samazināšanu. *EMCDDA* turpināja sadarbīties ar Horvātiju, Turciju un Rietumbalkānu valstīm, lai izveidotu narkotiku informācijas un uzraudzības mehānismus. Saskaņā ar Eiropas kaimiņattiecību un partnerības instrumentu šo sadarbību paplašinās un iekļaus tajā valstis, uz kurām attiecas Eiropas kaimiņattiecību politika.

4.5. Problēmas izpratnes uzlabošana

Pārskata periodā Komisija uzsāka vairākus pasākumus, lai uzsvērtu **ar narkotikām saistītas pētniecības** stratēģisko nozīmi. To mērķis ir noteikt nepietiekami izpētītās jomas, uzlabot koordināciju starp politiķiem un pētnieku aprindām, veicināt dalībvalstu kopējus pētniecības pasākumus un palielināt finansējumu pētniecībai, kas saistīta ar narkotikām. 2009. gadā Komisija **Septītās pētniecības pamatprogrammas (FP7) sociālekonomisko zinātņu un humanitāro zinātņu programmas** ietvaros aicināja iesniegt pētniecības priekšlikumus par atkarībām. ES minimālais ieguldījums bija 6,5 miljoni euro. Dalībvalstu kopējo pētniecības pasākumu atbalstam Komisija ir piešķīrusi 2 miljonus euro, lai izveidotu Eiropas Pētniecības telpas tīklu (*ERA-NET*) narkotiku jomā. *FP7* Drošības programma 2010. gadam ietver aicinājumu iesniegt priekšlikumus par **narkotiku apkarošanas politikas negribētajām sekām** un to ietekmi uz ES drošību. *FP7* tematā "Veselība" 2010. gadā ir publicēts arī aicinājums iesniegt priekšlikumus lieliem sadarbības projektiem (6 līdz 12 miljoni euro) jomā "atkarības traucējumi".

Turklāt pēdējo gadu laikā Komisija ir piešķīrusi vairāk nekā 1,1 miljonu euro pētījumiem, kuru nolūks ir atbalstīt ES Narkomānijas apkarošanas rīcības plāna 2009.–2012. gadam īstenošanu. *EMCDDA* un *REITOX* tīkls veicināja narkotiku problēmas izpratni, sagatavojot plašu publikāciju klāstu.

EMCDDA agrīnās brīdināšanas sistēmas (ABS) darbība – agrīna ziņošana par **jaunām narkotikām** un to novērtējums – bija veiksmīga. ABS 2009. gadā saņēma informāciju par divdesmit četrām jaunām psihotropām vielām, kas ir divreiz vairāk nekā 2008. gadā. 2010. gadā *EMCDDA* paplašinātā zinātniskā komiteja sagatavoja riska novērtējumu par mefedronu, kas ir līdzīgs *ecstasy* stimulators. Pamatojoties uz to, Komisijai ir jāizlemj, vai iesniegt Padomei priekšlikumu par kontroles pasākumu noteikšanu šai vielai. Vielas, kurām ES vai valstu līmenī ir noteikta kontrole, ārkārtīgi ātri tiek aizvietotas ar jaunām vielām, kuru risks veselībai un sabiedrībai ir jāizvērtē, tāpēc ir skaidri redzama nepieciešamība palielināt ES pētniecības resursus narkotiku apkarošanas jomā.

Visbeidzot, 2009. un 2010. gadā Komisija un *EMCDDA* veica pasākumus, lai uzlabotu **datu vākšanu par narkotiku tirgiem, noziegumiem, kas saistīti ar narkotikām, un piedāvājuma samazināšanu**. 2010. gada otrajā pusē Komisija iesniedza priekšlikumus par to, kā uzlabot datu vākšanu par narkotiku tirgiem, noziegumiem, kas saistīti ar narkotikām, un narkotiku piedāvājuma samazināšanas pasākumiem Eiropas Savienībā.

5. SECINĀJUMI

2011. gads ir ANO 1961. gada konvencijas par narkotiskām vielām 50. gadadiena – tā ir iespēja skaidri un reālistiski pārdomāt narkotiku problēmas. Pēdējo piecdesmit gadu laikā narkotikas ir kļuvušas par problēmu, kas izraisa bažas visā pasaulē, skar gandrīz visas valstis un apdraud veselību un drošību miljoniem cilvēkiem. Valstis nespēj pašas, rīkojoties atsevišķi, rast efektīvus risinājumus, kā apkarot nelikumīgo narkotiku tirdzniecību, kas strauji mainās.

Likumīgo un nelikumīgo vielu kombinēta lietošana un robežu izplūšana starp tām ir kļuvusi par narkotiku apkarošanas politikas galveno problēmu. Lai cīnītos ar **vairāku narkotisko vielu vienlaicīgas lietošanas** problēmu ir vajadzīgi sarežģīti politiski risinājumi, kuru pamatā ir zinātniski pētījumi, kas skata narkotiku atkarību plašākā atkarības satvarā. Politikas veidotājiem ir jāatšķir dažādi lietošanas modeļi un dažādās riska pakāpes, ko rada likumīgo un nelikumīgo vielu plašais klāsts tirgū, lai rastu labāko iespējamo politisko risinājumu kopumu sabiedrības drošības un veselības aizsardzībai.

Jaunu narkotiku straujā parādīšanās ir nopietna problēma politikas veidotājiem. Jaunās vielas kļūst aizvien pievilcīgākas lietotājiem, jo tās tirgo kā likumīgu alternatīvu nelikumīgajām narkotikām ("legal highs"), un ražotājiem, jo to izgatavošana un izplatīšana ir ļoti vienkārša. Lai vērstos pret narkotiku tirgu, kurā sadzīvo tradicionālas un jaunas, likumīgas un nelikumīgas vielas, ir vajadzīgi vispusīgi politiski risinājumi.

Komisija šobrīd izvērtē, kā tiek īstenots Padomes Lēmums 2005/387/TI¹⁴ par informācijas apmaiņu, riska novērtējumu un kontroli attiecībā uz jaunām psihotropām vielām, un iesniegs likumdošanas priekšlikumus tā grozījumiem, lai efektīvāk cīnītos pret jaunu narkotiku tirgu, kas aizvien paplašinās.

Ar narkotikām saistīto nāves gadījumu skaita manāmais pieaugums ES liek dalībvalstīm aktīvāk pievērsties profilakses pasākumiem. Viens no soļiem nāves gadījumu skaita samazināšanai ir uzlabot veselības stāvokļa uzraudzību un veselības aprūpi saistībā ar narkotikām cietumos.

Arī obligātas drošības instrukcijas naktsdzīves vietām varētu veicināt letālas narkotiku lietošanas gadījumu skaitu samazināšanos ES.

Sadarbība reģionālajās platformās ir aktivizējusi cīņu pret narkotiku tirdzniecību. Tomēr maz ticams, ka šīs struktūras spēs sagraut narkotiku tirdzniecības tīklus, ja vien tās nedarbosies kopā – **cīņā pret tīkliem izmantojot tīklus**. Komisija ir apņēmusies aktīvi strādāt, lai uzlabotu koordināciju starp tiesībsardzības iestādēm, kas vērsas pret galvenajiem narkotiku kontrabandas ceļiem. Lai nodrošinātu lielāku efektivitāti tiesībsardzības pasākumiem, kas

¹⁴ OV L 127, 20.5.2005., 32.-37. lpp.

vērsti pret narkotiku tirdzniecību, lielāka uzmanība jāpievērš politikas analīzei un rīcības vērtējumam šajā jomā.

Ievērojot līdzsvarotu politiku narkotiku apkarošanā un valstu kopīgas atbildības principu pasaules mēroga problēmas risināšanā, attiecībās ar trešām valstīm ES ir daudz **aktīvāk jāpievēršas pieprasījuma samazināšanas politikai**. Eiropai paredzētu narkotiku kontrabanda caur tādiem reģioniem kā Rietumāfrika vēl vairāk destabilizē tranzītvalstis un stimulē vietējo pieprasījumu pēc narkotikām. Tas var izraisīt smagas narkomānijas un HIV infekcijas epidēmiju ES kaimiņvalstīs. ES jānodrošina, ka tās ārējā palīdzība risina šīs problēmas. Ir jāpastiprina arī starptautiskā sadarbība pret narkotiku prekursoru nelikumīgu tirdzniecību.

Pašreizējā ekonomiskā krīze var ietekmēt narkotiku situāciju ES, tomēr šī joma vēl ir neizpētīta un secinājumi interpretējami piesardzīgi. Ekonomiskās grūtības un to izraisītā nedrošības sajūta neaizsargātajās iedzīvotāju grupās varētu veicināt narkotiku lietošanas pieaugumu, jo cilvēkiem varētu rasties vēlme rast atvieglojumu no narkotikām. Pie cilvēkiem, kam jānopelna iztika pieaugoša bezdarba apstākļos, varētu vērsties organizētās noziedzības grupējumi, lai iesaistītu tos nelikumīgo narkotiku maza apjoma ražošanā vai pārdošanā. Atkarīgiem narkotiku lietotājiem varētu būt grūtības atrast naudu narkotiku iegādei, un tas var izraisīt riskantāku uzvedību un ar narkotikām saistītu noziegumu izplatīšanos. Tai pat laikā budžeta ierobežojumi varētu rosināt dalībvalstis samazināt izdevumus profilaksei un terapijai. **Komisija aicina dalībvalstis nesamazināt finansējumu dienestiem, kas nodarbojas ar narkotiku problēmām**, jo tas varētu negatīvi ietekmēt to cilvēku veselību, kam ir vajadzīga terapija, un sabiedrības drošību kopumā.

Lisabonas līguma stāšanās spēkā un atteikšanās no pīlāru struktūras ES politikas veidošanā dod iespējas labāk integrēt visas ar narkotiku problēmām saistītās politikas jomas. Komisija izstrādās jaunu ES stratēģiju narkotiku apkarošanai laika posmam pēc 2012. gada, un tajā tiks apvienota sabiedrības veselības un sociālā politika, tiesībsardzība un ārējā palīdzība saskaņotā politikā, kuras darbības centrā būs cilvēks.